

Sovyet Yazar E. Isaak Babel'in "Konarmiya" Öykülerinde Devrim ve İç Savaş

The Revolution and the Civil War in Soviet Author E.
Isaak Babel's "Konarmia" Stories

Tuğba Karagözlü*

Özet

Bu makalede Yahudi bir Sovyet yazarı olan İsaak E. Babel'in öyküleri üzerinde durduk. Yazar "İç Savaş" sırasında hem askerlik hem de gazetecilik yapar, "Konarmiya Öyküleri" de bu yıllarda ki gözlemlerinden oluşur. Biz de bu makalede "İç Savaş ve Devrim" üzerinde duracağız. I. Dünya Savaşı henüz bitmeden başlayan "İç Savaş ve Devrim" Rusya'yı ve Rus insanını derinden etkilemiştir. Yoksulluk, savaşmaktan doğan fiziksel ve ruhsal yorgunluk, malzeme eksikliği ve kötü hava şartlarının sebep olduğu insan trajedileri bu öykülerde açıkça gösterilir. Bu nedenle çalışmamızda "Konarmiya Öyküleri"nde anlatılan bu kötü şartların insanları ve yaşamlarını nasıl etkilediğini göstermeyi amaçladık.

Anahtar Kelimeler: İnsan, Savaş, Devrim, İsaak Babel, Konarmia

Abstract:

In this essay it is mentioned that a Jewish Soviet author E. Isaak Babel. He was a correspondent and a soldier during the Civil War period, and his "Konarmiya" stories were based on his fighting observations. So we stand on the theme; "Revolution and the Civil War" in those stories.

Revolution and the Civil War, which started just after the First World War, affected Russia and the Russian people deeply. Poverty, physical and mental exhaustion from fighting, lack of material and bad weather conditions caused human tragedy and they were showed clearly in those stories; For this reason, in this study, we want to show how this bad conditions, which are explained in "Konarmiya", affected people and their lives in that period.

Key Words: Person, War, Revolution, İsaak Babel, Konarmia

Sovyet Yazarı E. İsaak Babel

20. Yüzyıl Sovyet yazarlarından İsaak Emmanuiloviç Babel (1894–1940) yaşarken edebiyatta umduğu saygıyı göremese de, ölümünden sonra itibarı iade edilen Yahudi asıllı bir yazardır. Babel edebi çalışmalarına ilk olarak, Çar I. Nikolay'ın Ticaret Lisesi'nde öğrenci olduğu yıllarda başlar. O dönemlerde Fransız öykü yazarları Gustave Flaubert ve Guy de Maupassant'a karşı çok büyük bir hayranlık duyar. Yazarın ilk dönem öyküleri olarak adlandırılan bütün eserlerinde, romantizmin temel taşı olan acı ve hüznün açık bir şekilde varlığını hissettirir. Bu hüznün ve acı, bir Yahudi olarak toplum içerisinde, ırkının çektiği

* Arş. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-mail: tugbakaragozlu@nku.edu.tr

Görüş

Akademik
Bakış

189

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011

acılarından nasibini almış, dönem Rusyası içerisinde de yaşanan sıkıntıların tadına bakmış bir yazar olmasından kaynaklanır. Babel'in en yakın dostlarından biri olan ve "Letopist" adlı dergisinde yazarın ilk öykülerini yayımlayan Maksim Gorki'nin savunduğu realizm akımının etkisi altına girmesi ise sonraki dönemlerde gerçekleşir. Yazara, büyük bir şöhret getiren "Konarmiya Öyküleri" (Atlı Birlik Öyküleri) bunun en güzel örneğidir.

Stalin rejiminin aydınlar üzerindeki baskısının en yoğun döneminde, pek çok sanatçı gibi yazar da tutuklanmış, bütün el yazmalarına el konularak eserlerinin yayımlanması yasaklanmıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki pek çok çağdaşının aksine günümüzde Babel'in 1920'de tuttuğu günlükleri hariç hiçbir el yazması gün ışığına çıkartılmamıştır. Ancak unutulması hedeflenirken 1954 yılında itibarı iade edilen sanatçının yapıtları sansürlenip 1957'de dostu İlya Erenburg'un ön sözüyle yeniden yayımlandığında ünü daha çok artmıştır. Aslına bakılırsa bu tarihe kadar, Rusya'da dışlanmasına rağmen eserleri pek çok batı ülkesinde yayımlanmış ve üzerinde ciddi araştırmalar yapılmıştır.

E. İsaak Babel'in Konarmiya Öyküleri

"Dökülen kanlardan
kirlenmiş yüreğim,
acılarla ağzına kadar dolup taşmıştı."

Konarmiya Öyküleri İç Savaş yıllarında yazarın General Semyon Mihayloviç Budyonniy'in süvari birliklerinde "Kril Vasiliyeviç Lutov" takma adıyla savaş muhabirliği yaptığı yıllardaki gözlemlerini sanatıyla süsleyip öyküleştirdiği otuz altı kısa öyküden oluşur. Öyküler birbiriyle bağlantılı olup sanki tarihi bir tiyatro oyunu gibi sırayla perdelenir. Yazar "Konarmiya Öyküleri" üzerinde çalışmaya 1920'de cephedeyken başlar, her birinin derlenip, yayımlanması ancak 1923'te gerçekleşir. Öyküler sırayla dönemin önemli yayın kaynakları "Pravda", "İzvestiya", "Lef", "Krasnaya Nov" gibi dergi ve gazetelerde yayımlanır. Öyküler daha sonraları cephede yayımlanan askeri gazete "Kızıl Süvari" de (Krasniy Kavalierist) "Kril Vasiliyeviç Lutov" imzası altında bir araya getirilir ve "Konarmiya" (Birinci Atlı Birlikleri) adı altında toplanarak 1926'da kitap olarak basılır. "Konarmiya Öyküleri" adı altında toplanan bu öyküler yurt dışında da ilgi görür; öykülerin Almanca, Fransızca ve İngilizce çevirileri yayımlanır.¹ Kitap o sıralarda çok ses getirir. Yazar, edebî anlamda zirveye ulaşmıştır. Ancak General Budyonniy öykülerden çok rahatsız olur. Bu öykülerin askerlerine sürülen kara bir leke, bir iftira olduğunu vurgular. 1924'te bu öyküler teker teker yayımlanmaya başlanınca, General Budyonniy'in öykülerle ilgili ilk şiddetli eleştirileri baş gösterir ve General Budyonniy öyküler yayımlanmaya devam ettikçe de eleştirilerini hızını kesmeden sürdürür.²

1 İsaak Babel, *Soçineniya v dvuh tomah*, Tom II, "Moy pervih gus", Hudojestvennaya Literatura, 1990, Moskva, s. 34.
2 İzak Babel, *Odesa Öyküleri*, (Çev. Ragıp Zarakolu), 3.Baskı, Bilge Uluslararası Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 189.

Bu öykülerin temelinde, 1917 "Bolşevik Devrimi" ve "İç Savaş"ın etkileri bulunur. "Konarmiya Öyküleri"nde gerçek kahramanlar ve İç Savaş sırasında yaşanan gerçek olaylar konu edildiği için öyküler tarihsel belge niteliği taşır. Yazardan geriye kalan 1920'de cephede tuttuğu günlükler, bu öykülerin gerçekliğini açıkça ortaya koyar.

Babel, bu öykülerinde samimi bir şekilde çoğu zaman özeleştiri yaparak okuruna savaş durumunu, askerlerin ruh hâlini ve dönem Rusya'sını sanatsal bir şekilde aktarır. Sanatçı bu eserinde bir edebiyatçı olarak abartıya kaçtığını da söylemekten çekinmez. Yakın arkadaşı İlya Erenburg anılarında Babel'in bu konuya ilişkin görüşünü şöyle dile getirir:

"... Ama Babel, büyük bir sanatçının ağır başlılığı ile kendini eleştirmekten kaçınmamıştır. Üslûbunun fazla parlak olduğunu, basitliği yakalamağa çalıştığını, hayalcilikten kurtulmaya çalıştığını sık sık söylerdi."³

İlya Erenburg ise Kızıl kahramanların Babel'in söz ettiği abartıdan uzak olduğunu düşünür. Yukarıda alıntılıdığımız bölümün sonunda sanatçının sanatındaki abartı ile ilgili olarak kendi fikrini de şu şekilde açıklar:

"Babel yine de Kızıl Süvarinin kahramanlarını 'süslememiştir', iç dünyalarını ortaya çıkartmıştır. Yalnızca, ordudaki günlük çalışma hayatını değil, o zamanlar kendisini umutsuzluğa sürüklemiş olan birçok eylemi de anlatmadan geçmiştir. Sanki ışıldağını, bir insan kendini açığa vurduğu anda ancak onun üzerine tutmuş gibidir..."⁴

Ayrıca İlya Erenburg "Konarmiya Öyküleri"nin ilk yayımlanışı ve öykülerin yalınlığı konusunda anılarında şu sözlere yer verir:

"Konarmiya Öyküleri'nin ilk yayımlanışını hatırlıyorum. Herkes kitaptaki hayal gücüne hayran kalmıştı; hatta ince bir fanteziden söz edenler bile vardı. Ama Babel, kendi gözleriyle ne görmüşse onu anlatmıştı. Bunun tanığı, yanından hiç ayırmadığı, kendisinden sonra da yaşayan çalışma defterinin ortada oluşudur."⁵

İlya Erenburg'un bu sözlerine katılmamak elde değildir. Babel'in üslubuna bakıldığında dilindeki ve kahramanlarındaki yalınlık dikkat çeker. Yazar sıradan insanları ve onların sıradan yaşamlarını öykülerinde konu alır. "Konarmiya Öyküleri"nin kahramanlarının abartıdan uzak olduğunun kanıtı ise yukarıda da İlya Erenburg'un değindiği gibi yazarın o dönemlerine ait olan 1920 günlükleridir. Tutuklandığı zaman yazarın bütün eserleri Sovyet Hükümeti tarafından toplanarak, yok edilir. Ondan geriye yazılı belge olarak sadece bu günlükler kalmıştır.

3 P. A. Nikolayev, v.d., *Pisateli 20 Veka: Biografiçeskiy Slovar: Babel, İ.E.*, Nauçnoe İzdatel'stvo, "Bolşaya Rossiyskaya Entsiklopediya", "Randevu-Am", Moskva, 2000, s. 58.

4 İlya Erenburg, *Babel bil poetom*, "Knijnaya palata", Moskva, 1989, (Erişim) http://www.lib.ru/PROZA/BABEL/about_wospominaniya.txt, 29 Şubat 2008.

5 Erenburg, a.g.m., s. 15.

Görüş

Akademik
Bakış

191

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011

Bu günlüklerinde kaleme aldığı kişi ve olaylar, öykülerindeki kişi ve olaylarla karşılaştırıldığında “Konarmiya Öyküleri”nde aktarılan kahraman ve olaylarla gerçeklik payı ve öykülerin belge niteliği artmaktadır.

Devrim

Babel’in öykülerinde devrim teması her bir öyküsünde neredeyse farklı şekillerde kaleme alınır. İç Savaş’ın temelinde bulunan ve gerçekleşmesine zemin hazırlayan en önemli olay 1917’de Rusya’da gerçekleşen Bolşevik Devrimi’dir. Babel, “Konarmiya Öyküleri”nde neredeyse mucize yaratması beklenen Ekim Devrimi’nin getirdiği hayal kırıklığının, İç Savaş yıllarındaki boyutunu gözler önüne serer. Yazarın savaş öykülerinde devrim; bazen büyük kurtuluş, bazen de acının ve çilenin devamı olarak gösterilir. Yazar “Gedali” (1924) adlı öyküde Polonyalılardan pek çok eziyet görmüş Yahudi Gedali’nin ağzından halkın devrime bakış açısını şu cümlelerle gözler önüne serer:

“Değerli efendim, Polonyalılar devrim karşıtı oldukları için vuruyorlar. Sizse devrimci olduğunuzdan vuruyorsunuz. Oysa Devrim mutluluktur. Ve mutluluk evdeki öksüz çocukları sevmez. Devrim iyi insanların işidir. Fakat iyi insanlar da adam öldürmez, öldürüyorsa bu zalimlerin işidir. Polonyalılar da zalim. Şimdi Gedali hangisinin devrimci, hangisinin karşı devrimci olduğunu nerden anlansın? ... Devrime evet diye bağıryorum, ancak o yüzünü Gedali’den gizliyor, vurmaktan başka hiçbir şey yapmıyor...”⁶

Gedali, devrimi kısaca bu şekilde sorgular. Rus halkı özgürlük beklerken yeniden esaret ve ölümlerle karşılaşmıştır. Yazarın öyküsünde Gedali’ye bunları söyletmesi açıkça devrim sonrasında insanlara yaşatılan acılara karşı yaptığı sert bir eleştiridir. Devrim arifesinde birçok insan devrime körü körüne bağlıdır. Devrim, yaşadıkları sıkıntıların tek kurtuluş yolu olarak gözüktür. Gerçekleştiikten sonra büyük bir mutluluk hevesiyle daha da sıkı sıkı sarılırlar devrime, ancak çok geçmeden onun mutluluk vermediğini anlarlar. Devrimle beraber ölümler artar. Rusya daha I. Dünya Savaşı’ndan tamamen çıkmadan, ülkede yaşanan dış savaş yetmezmiş gibi, bir de insanlar devrim uğruna kendi içlerinde bir mücadeleye başlamak zorunda kalır. Bu mücadele pek kolay değildir ve çok kan dökülür.

“Gedali” adlı öyküde sadece kahramanın devrim hakkındaki düşüncelerinden söz edilmez. Gedali ve anlatıcının konuşmaları arasında halkın devrimden beklentileri de dile getirilir:

“...Biz cahil insanlar değiliz. Enternasyonal nedir biliriz. Ben iyi insanların bulunduğu bir enternasyonal istiyorum. Bütün insanların dinlenmesini ve tümüne gerekli belge ve yaşam şartlarının verilmesini istiyorum. Bana kalırsa insan yemeli, içmeli ve hayatını sevinçle geçirmeli... Sen enternasyonalin neyle yendiğini biliyor musun Pan yoldaş?”

“Barutla yenir, dedim yaşlı adama ve en iyi cins kanla lezzetlendirilir.”⁷

6 Erenburg, a.g.m., s. 16.

7 Babel, a.g.e., s. 31.

Devrim arifesinde ve devrimin ardından yaşananlara bakıldığında anlatıcının bu son sözlerinin ne kadar yerinde olduğu dikkat çeker. Devrimin en büyük silahı insandır. Devrim, insanları silahını doldurur gibi doldurup, uğruna öldürtmeye veya ölmeye zorlar. Devrimin ardından Rus halkının aklı birçok sorunla karışır. Gedali'nin de yukarıda dediği gibi halk sevinçle yaşamak yerine, kan, öfke ve ölümlerle ödüllendirilir. Ellerinden sahip oldukları alınır. Çünkü her şey yeni rejime aittir.

"Bir Atın Öyküsü" (1920) adlı öyküde yazar, okurun karşısına köylülerden ölmek üzereyken aldığı beyaz bir ata çok bağlanan Hlebnikov'u çıkartır. Tümen komutanı Savitskiy, zorla Hlebnikov'un elinden bu beyaz atı alır ve onun yerine iyi cins siyah bir at verir. Ancak Hlebnikov bu yeni ata bir türlü alışamaz. Temmuz ayında gerçekleşen başarısız bir savaştan sonra Savitskiy görevden alınır ve yerine yeni bir tümen komutanı getirilir. Hlebnikov da yeni komutanın gelişini fırsat bilir ve ordu kurmay başkanlığına beyaz atının geri verilmesini istediğini bildiren bir dilekçe yazar. Dilekçeye olumlu cevap verilir, ancak Hlebnikov atını yine de geri alamaz. İyice çılgına dönen Hlebnikov, Komünist Parti'ye yeni bir dilekçe yazar. Bu dilekçedeki şu sözler her şeyin devrime ait olduğunun en açık göstergesidir:

"Komünist Parti'nin mutluluk ve sınırsız adalet temelleri üzerine kurulduğunu ve bu nedenle küçük insanların da dertleriyle ilgilenilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ben burada beyaz atıma değinmek istiyorum. Ben bu atı köylülerin bitip tükenmeyen direnmeleri sırasında, açlıktan öldü ölecekken, ellerinden zor aldım. Bütün arkadaşlarım cansız atımla dalga geçerken, ben bu atın canlanması için çalıştım... Bana verilen siyah atı sevemedim. Bu ata bir türlü dayanmıyorum... Ve şimdi parti bugünkü yapısıyla benim malım olan atı bana geri vermiyor, bu nedenle bu dilekçeyi yazmaktan başka yol bulamadım..."⁸

Yazar, yalnızca somut olan dünyanın değil, soyut olan dünyanın da devrim tarafından yönlendirildiğini vurgular. Halkın her şeyi hatta inançları bile devrime aittir. Devrimin de dini olamaz, bu nedenle inançları ortadan kaldırması gerekir. "Gedali" adlı öyküde, başkahramanın şu cümleleri bu düşüncemizin en net kanıtı olacaktır:

"Devrime hep birlikte evet diyoruz, ama bunun için Serb'e hayır mı dememiz gerekiyor? ..."⁹

Ya da "Savaş Sonrası" (1924) adlı öyküde anlatıcıya haykıran Akinfiyev'in şu sözleri: "... Tanrı'ya inanıyorsun hain! ..."¹⁰; ancak bu durumun tam tersi olarak; dini olmayan devrimin de din içerisinde yeri yoktur. "St. Valenta Kilisesi" adı öyküde bir papazın Kızıl Askerleri aforoz ettiği sahnede devrimin ve devrim taraftarlarının dinin içerisindeki yeri de gözler önüne serilir:

8 Babel, a.g.e., s. 64.

9 Babel, a.g.e., s. 30.

10 Babel, a.g.e., s. 124.

Gazi

Akademik
Bakış

193

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011

“... St. Valenta Kilisesi'nin zangocu gök gürültüsüne benzeyen bir sesle ve mükemmel bir Lâtinçeyle hepimizi birden aforoz ediyordu...”¹¹

Bu cümleler, dini olmayan devrim taraftarlarının kiliseyi istemediği gibi kilisenin de onları istemediğinin göstergesidir. Öyküler içerisinde devrimin dini olmadığına dair birçok ifadeye rastlamak mümkündür. Devrim bünyesinde kendinden başka hiçbir inanç sistemini barındıramaz. Barındıracak olsa kendine karşı beslenmesi gereken bağlılığı bir başka inançla paylaşması gerekir. Bu durum da devrimin bölünmez bütünlüğünü ve devrime bağlı insanların sadakatlerini tehlikeye atabilir. O nedenle; devrim içerisinde inanılabilecek ve tüm varlığıyla ona bağlanabilecek tek bir inanç vardır; o da “Devrim”dir. Aynı düzen din içerisinde de geçerlidir. Bu nedenle devrim ve dini bir arada bulundurmamak neredeyse imkânsızdır.

Babel'in bu öykülerinde devrimin insanlar üzerindeki trajik etkisi açıkça yansıtılmaktadır. Devrim trajik etkisiyle sıradan insanların aklını iyice karıştırır. İnsanlar devrimin ne demek olduğunu kavrayamaz. Ancak, devrimi kendilerinin çözümlediklerini düşünenler de vardır. Devrim Rus halkının tamamı için değil, devrim taraftarları için mutluluktur.

Askerleri cepheye taşıyan trene binebilmek için istasyona satmaya getirdiği tuz çuvalını kundak şekline getirip, kucagında bir çocuk varmış süsü vererek, kendini askerlere acılı bir anne gibi gösteren, en sonunda da yolculuk ederken sahtekârlığının ortaya çıkması neticesinde trenden atılan bir kadının öyküsünün anlatıldığı “Tuz” (Соль, 1923) adlı öyküde sahtekâr kadının trenden atılınca Kızıl askerlere haykırışı, devrim taraftarı olmayanların, devrime bakış açısını net bir şekilde ortaya koyar:

“Tuzum elimden gitti nasılsa, artık gerçeği söyleyebilirim. Siz Rusya için kafa yormuyorsunuz. Her şeyi Yahudi Lenin ve Trotski'yi kurtarmak için yapıyorsunuz...”¹²

Aslına bakılırsa halk da kendi açısından haklı görülebilir. Devrim uğruna yara alan onlardır. Devrimin vaadi olan mutluluk umutları bile devrimin içerisinde ölüp gider. Akıllarında tek bir soru vardır. Devrim onların mutluluğu için değilse, ne içindir? Gerçekte felsefi olan bu soru neredeyse her öyküde karşımıza çıkar.

Devrime inançları zedelenen bazı insanların yanı sıra, her ne pahasına olursa olsun devrime yürekten inananlar da öykülerde çoğunluktadır. Özellikle de Kızıl askerlerin devrime bağlılığı öykülerde de dikkat çeker. Yukarıda değindiğimiz “Tuz” adlı öyküdeki kadın kahramanın söylediği sözlere, trenden onu atan askerinin verdiği cevap açıkça bu bağlılığın göstergesidir.

¹¹ Babel, a.g.e., s. 89.

¹² Babel, a.g.e., s. 75.

"...Lenin ve Trotski bizlere özgür bir hayatın yolunu verebilmek için, kürek mahkûmları gibi çalışıyor..."¹³

İşte bir devrimcinin düşüncelerinin temeli bu şekilde itaatkârdır. Devrimciler ağızlarında sloganlarla devrim uğruna savaşırlar. Birçok öyküde bu sloganlar okura aktarılır. "Tuz"da askerlerin "Dünya devrimi için ileri,"¹⁴ sözleri veya "Bir Atın Öyküsünün Devamı" adlı öyküdeki şu sözler her hâlde en ateşli cümlelerdir:

"...Şimdi bile savaşıyor ve kanını feda eden bir dizi asker, köylü ve işçiden kurulu bir çelik bağ ile bağlıyız birbirimize; kan çelikten akarsa şaka değildir yoldaş, ancak kazanmak ve ölmek demektir..."¹⁵

"İhanet" adlı öyküde ise devrimi ifade eden cümleler daha ateşlidir. 2400 parti numaralı (İç Savaş sırasında birlikler bu şekilde numaralarla adlandırılırlardı) bir Kızıl asker ve iki arkadaşı savaş sırasında yaralanıp, hastaneye kaldırılır. Bu üç Kızıl asker hastanede yatarken, iyileşmiş, sırf cepheye dönmek için hastanede boş boş yatan Kızıl askerleri görür ve çok üzülür. Savaş devam ederken onların hastanede nasıl bir işe yaramadan durabildiklerini anlayamazlar ve 2400 parti numaralı asker, parti komitesine hastanede tembellik yapan kızıl erleri şikâyet etmek için bir dilekçe yazar. Dilekçesine kendi hayatını anlatarak başlar. Bu bölümde mektubu yazan askerin devrim ve devrimcilere bağlılığını anlatan şu cümleler düşüncemize örnek olarak verilebilir:

"...1914'te kadar hayatımı ev işleriyle uğraşarak geçirdim... Daha sonra emperyalistlerin safına geçerek kentli Puankar ve Alman devriminin cellâdı Eberta-Nosk'u evimde sakladım. Ve böyle şeyleri bir kenara bırakarak, Lenin'le beraber yoldaş Trotski benim vahşî süngümü bir yana düşürdüler ve bana uğruna savaşılması gereken daha güzel şeyler gösterdiler..."¹⁶

Öykülerin hepsinin temelinde "Devrim"den söz edilir. Kahramanlarının çoğununda devrime bağlılık dikkat çektiği gibi devrimin onlara dayattıkları da dikkat çeker. Devrim taraftarları devrim uğruna, her şeyden vazgeçmek zorundadır. Ancak zaman zaman umursamaz olunmalıdır. Babel, cepheye kendine bir Kazak erin elinden alınıp verilen Argamak adlı atın öyküsünü anlattığı "Argamak"ta (1932) kahramanını anlatırken devrime de ince bir gönderme yapar:

"... Baulin yirmi yaşına kadar hiçbir şeyi dert etmemiştir. Bu onun karakteristik bir özelliğidir ve bu özellik daha birçok insanda da mevcuttur. Devrimin başarıya ulaşmasını sağlayanda budur..."¹⁷

13 Babel, a.g.e., s. 75.

14 Babel, a.g.e., s. 103.

15 Babel, a.g.e., s. 103-104.

16 Babel, a.g.e., s. 114.

17 Babel, a.g.e., s. 130.

Yazar, bu cümleyle âdeta devrimin başarısı için akan kanların devrim içerisinde dert edilmeyecek kadar sıradan olduğunu vurgulamak ister. Baulin gibi devrim de hiç bir şeyi dert etmez. Her iş olması gerektiği gibi olur.

“Hahamın Oğlu” adlı öyküde ise yazar, devrimin sınıflar arası farkları ortadan kaldırması özelliğini gözler önüne serer. Öyküde savaş sırasında askerleri cepheye taşıyan trenin mola verdiği sırada anlatıcı, istasyonda bekleyen askerlere Trotski broşürleri dağıtırken, bir anda istasyonda toplanmış halkın arasında önemli din adamlarından biri olan Jitomirsko Hahamının oğlu İlya’yı perişan bir hâlde görür:

“...Askerlere Trotski broşürü attım. Ama içlerinden sadece biri ölü ve kirliliğini bir tane broşür almak için uzattı. O zaman fark ettim ki bu el Jitomirsko Hahamının oğlu İlya’nın eliydi. Görür görmez tanıdım onu Vasili. Ve prensin her şeyini yitirerek askerler arasında ezile büzüle yürüdüğünü görmek öyle iç parçalayıcı bir şey ki, bütün askeri kuralları bir kenara atarak, onu çekip aldık trene...”¹⁸

Devrimden önce sefa içinde yaşayan din görevlileri, devrimden sonra yer değiştirir. Devrim onların sefasını sona erdirir. Devrim öncesi eller üzerinde dolaşırken şimdi yerlerde sürünmekte, hatta açlık içerisinde kıvrılmaktadırlar. Jitomirsko Hahamı’nın oğlu İlya’nın da başına aynı şey gelir. İlya açlık ve sefalet içinde sürünerek can verir. Devrim bütün dengeleri değiştirmiştir.

“Konarmiya Öyküleri”nin genelinde devrim yukarıda değindiğimiz yönleriyle ön plana çıkartılır. Acıları, döktüğü kanlar, sebep olduğu ölümler, insanlara getirdiği ve götürdüğü, kısacası iyi ve kötü yönleri Babel tarafından okuruna cepheden bu şekilde aktarılır. Her öyküde büyük umutlarla beklenen “Devrim”in yol açtığı hüsrana nedeniyle gerek doğrudan gerekse de dolaylı olarak acı çeken insanlarla karşılaşırız. Yeni rejimle beraber Rus halkının yaşam düzenleri, sosyal çevre içerisindeki konumları ve hatta düşünme yetileri bile değişime uğrar. Bu öykülerde ise insanların devrimden beklentileri, yaşadıkları hayal kırıklığı ve devrimin sebep olduğu acılar kaleme alınır.

İç Savaş

1917 Bolşevik Devrimi ile ateşlenen devrimciler, 1918’de I. Dünya Savaşı henüz bitmemişken Rusya’daki çarlık rejimini tamamen yok etmek için harekete geçer. Bu atağın nedeni, 1917’de geçici hükümetin dağılmasına rağmen, devrimden önce hükümetin almış olduğu seçim kararının iptal edilmemesi ve seçimin 12/25 Kasım’da gerçekleştirilmesidir. Çünkü seçim sonuçları Bolşevikler açısından pek de olumlu değildir. Bolşevikler yapılan seçimde dörtte bir oranında oy almış ve iyice endişelenmeye başlamışlardır. Taraftar toplamaya çalışan Bolşevikler, iktidarı kaybetmemek için oldukça kanlı geçecek bir mücadeleye

¹⁸ Babel, a.g.e., s. 129.

başlar.¹⁹ Böylelikle devrim yanlısı Bolşevikler (Kızıklar) ve Çar yanlısı olanlar (Beyazlar) arasında üç yıl (1917–1920) sürecek olan bir iç savaş patlak verir.

İç Savaş varlığını ve tüm şiddetini ülkenin her yerinde hissettirir. Daha I. Dünya Savaşı'nın yorgunluğunu atamadan yeni bir savaşa girişen Rusya için bu büyük bir yaradır. Ülke hem maddi hem de manevi sorunlarla bir anda uğraşmaya başlar. Rusya ekonomisi gitgide bozulmakta ve halk açlıkla cedelleşmektedir. Ayrıca, uzun zamandır savaş hâlinde olmaları da ruh hâllerini iyice bozar. Halk açlık ve soğukla mücadelenin yanı sıra, bir de kendi içinde savaşmaktan memnun değildir. Bolşevikler bu nedenle birçok çevreden tepki alır, özellikle de kırsal kesimden şiddetli tepkiler gelmeye başlar.²⁰ Bu dönemlerde Rusya âdeta üçe bölünür: Bir yanda Beyaz, bir yanda Kızıl taraftarlar bulunur. Diğer yandan hem Beyazlarla hem de Kızıklarla aynı anda anlaşmaya çalışan ve ormanlarda yaşamaya başlayan Yeşiller ortaya çıkar. 1918'in ortalarında Beyazlar savaş içerisinde ataktadırlar. Kızıklar göre daha az savaş malzemesine ve askerî güce sahip olmalarına rağmen ordusundaki askerlerin profesyonel olması, bir de İngiliz, Amerikalı, Fransız ve Japon müttefiklerinden aldığı destekler sayesinde Kızıklar karşı üstün durumdadırlar. Ancak 1918'in sonlarına doğru dengeler değişir. Trotski tarafından yüksek düzeyde örgütlü ve güçlü bir Kızıl Ordu oluşturulur. Üstünlük Kızıklar geçer ve böylece dengeler değişerek savaş üç yıl boyunca devam edip gider. Savaşı Bolşevikler kazanır. Bolşeviklerin savaşı kazanma nedenlerinden biri de, muhaliflerinin kendi aralarında anlaşamaması ve bir program üzerinden hareket edememeleridir.²¹ Bu savaş sonrasında, her ne kadar kazanan bir taraf olsa da ülke çok büyük zarar görür. Özellikle halk çok derinden yaralanır. Savaş sonrasında yaklaşık sekiz milyon insan savaştan, açlıktan, hastalıktan ve terörden ölmüş, yaklaşık iki milyon insansa, özellikle aydın ve elit kesimden kişiler, ülkesinden ayrılmak zorunda bırakılmıştır.²²

"Konarmiya Öyküleri"nde okura, Kızıl General Semyon Budyonni'nin I. Süvari birliklerinde, savaş sırasında yaşananların aktarıldığına değinmiştik ve bu nedenle okur, olayları Kızıl cepheden öğrenir. Ancak bu demek değildir ki Babel okurunu Kızılardan tarafa çekmeyi amaçlamaktadır. Öyküler incelendiğinde Babel'in olaylara ne kadar tarafsız yaklaştığı açıkça görülecektir. Kısacası eserler Kızıl cepheden anlatılmasına rağmen, Kızıl askerlerin hatalarına

19 Edward Hallet Carr, *Sovyet Rusya Tarihi Bolşevik Devrimi 1917–1923*, (Çev: Orhan Suda), 2. Baskı, I. Cilt, Metis Yayınları, İstanbul, 2002, s. 109.

20 Prof. Dr. Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914–1980*, 6. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1989, s. 128–132.

21 Robin Milner, Gulland Nikolay Dejevskiy'ev, *Rusya ve Sovyetler Birliği Tarihi: "Ekim Devrimi ve İç Savaş"*, (Çev. Metin Çulhaoğlu), VIII. Cilt, İletişim yayınları Equinox, İstanbul, 1993, s. 150–153.

22 A.C. Orlov, v.d., *İstoriya Rossii s drevneyşih vremen do haşey dnei*, "Grajdanskaya Voyna v 1918–1920 gg.", Prospekt, Moskvo, 1999, s. 375.

Gazi

Akademik
Bakış

197

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011

ve düşmanları olan Beyazlara da öykülerde yer verilir. Çünkü yazarın gözünde hepsi Rus'tur. Hepsinin içinde gerçekleşmesi zor olsa da bir umut vardır. Hepsisi "Uyumsuz Tiyatro" oyuncularını gibidir.²³

Bu öykülerde savaş konusuna, öykülerde ortaya konan savaş mantığını ele alarak başlamak doğru bir yaklaşım olacaktır. "Konarmiya Öyküleri" içerisinde yer alan "İki Numaralı Tuğay" adlı öyküde savaş mantığı şu şekilde aktarılır:

"Ya onları yeneceğiz, ya da bu uğurda öleceğiz. Başka yolu yok. Anladın mı?"

İşte bütün askerlerin savaş mantığı bu cümlelerde açıkça ortaya konur. Hepsinin yürekleri ateşle doludur. İster Kızıl olsun isterse Beyaz hiç fark etmeden yüreklerindeki amaç aşkına gözleri dönmüşçesine savaşır. Hiçbir an ölümden korkmadan, ülküsü uğruna ölmeye razı bu insanlar öykülerde dikkat çeker. Ancak bu öykülerde sadece savaşa bağlı insanlardan değil aynı zamanda savaştan kaçmak için her yolu deneyen insanlardan da epeyce söz edilir. "İki İvan" adlı öyküde gözler önüne serilen fahri papaz yardımcısı İvan Agayev'in savaşa katılmamak için sağır numarası yapması veya "İhanet" adlı öyküde hastanede iyileştikleri hâlde savaşmamak için boş boş yatan Kızıl askerler gibi birçok hain de bu eserlerde aktarılır. Öykülerde bu tarz insanlara karşı bastırılmayacak derecede büyük bir nefret hâkimdir. Bunun nedeni elbette ki, ülkelerine ve ideolojilerine bağlı insanların, vazifelerinden kaçan insanlara duyduğu nefretten kaynaklanır.

Tarihî belge niteliği taşıdığını söylediğimiz "Konarmiya Öyküleri"nde sıcak savaş sahnelerine de sık sık rastlarız. Bu sahnelerde bazen zafer coşkusunun mutluluğu, bazen de yenilginin hüznü dikkat çeker. "Konkin" (1924) adlı öyküde zafer şu cümlelerle dile getirilir:

"... Öyle iyi işler başarıyorduk ki, ağaçlar önümüzde diz çökmüştü."²⁴

Ancak zaferin mutluluğu bu şekilde aktarılırken, kaybetmenin hüznü de "Dul Kadın" adlı öyküde şöyle dile getirilir:

"O anda yeryüzünde korkunç bir ses duyuldu. Dört yeni alaydan oluşmuş düşman birlikleri savaşa girmişti, Busk'a ilk yayılım ateşine başlamışlardı. Haberleşme birliklerimiz dağılmıştı. Busk'daki iki ırmak arasına kurulmuş set alev almıştı. Alevler garnizonun üzerinden, ateşler içindeki ağır kuşkanatları gibi kalkıyordu."²⁵

Sevinç ve hüznün cümleleri bu öykülerde daha birçok yerde karşımıza çıkar. "Konarmiya Öyküleri"nde yazar, hiç çekinmeden birliğinin yaşadığı bütün ye-

23 "Uyumsuz Tiyatro", S. Beckett'in eserleri için kullanılan bu ifade; hümanizmi elinden alınmış ama gene de geleceğe umutla bakan, basit insanı ifade eder. Ümran Türkyılmaz, "Beckett'in Mutlu Günler Üzerine Bir İnceleme", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 3, Sayı 5, 2009 s. 1.

24 İsaak Babel, *Soçineniya v dvuh tomah*, Tom II, "Kombrig dva", Hudojestvennaya Literatura, Moskva, 1990, s. 48.

25 Babel, a.g.e., s. 66.

nilgilerden, hiç övünmeden bütün zaferlerden soğukkanlılıkla ve tarafsız bir şekilde söz eder. Herkes için olduğu gibi Babel için de savaş çok can yakıcı bir olaydır. Yazar eserlerinde savaşa duyduğu öfkeyi de açıkça ifade eder. Savaşın derinlemesine anlatıldığı "Konkin" adlı öyküdeki şu sözler, savaşın mahiyetini okura açık bir şekilde aktarır:

"...Her cephede göğüs göğüse savaşıyordu, insanlar kedi köpek gibi birbirlerini parçalıyordu..."²⁶

Yazar, savaşı temel aldığı bu öykülerde insanların birbirini gözünü kırpmadan öldürmesini açıkça eleştirir. Bu eleştiri neredeyse her öyküde karşımıza çıkar. Bu durumu kendi ağzından da okuruna net bir şekilde bildirir. Babel "Savaş Sonrası" adlı öyküsünü şu cümle ile bitirir:

"...Tamamen, bir cenaze çelenginin ağırlığı altındaymışım gibi yürürken, en kolay ustalıktan, kaderime beni korusun diye yalvarıyordum; insanları yok etme ustalığından..."²⁷

Bu cümleler, yazarın, bir insanın başka bir insanı öldürmesine duyduğu nefreti açıkça gözler önüne serer. Ancak öldürme zorunluluğundan insanlar ne kadar nefret etse de bu zorunluluk savaşın en temel amacıdır. Savaş şiddetini her gün biraz daha arttırarak bu şekilde cephelerde sürüp gider. Artık askerler savaşmaktan değil, yorgunluktan ölmek üzeredir. Savaşın acıları ve yükü yetmezmiş gibi bir de savaşa ek olarak yoksulluk, açlık ve Rusya'nın sert iklimi de eklenince şartlar askerler için iyice zorlaşmaya başlar. "Zamostye" (1924) adlı öyküde bu zorluklar şu şekilde aktarılır:

"Yağmur yağıyordu. Sellerin üstündeki toprakta rüzgâr ve karanlık uçuyordu. Tüm yıldızlar simsiyah bulutların içine gömülmüştü. Yorgunluktan tükenmiş bitkin atlarımız soluk soluğaydı, karanlıkta ayaklarını sıkıntılı sıkıntılı oynatıyorlardı. Onlara yiyecek hiçbir şey vermemiştik..."²⁸

İç Savaş yıllarında Rusya açlık ve soğuktan perişan düşmek üzeredir. Öykülerin çoğunda da bu durum vurgulanır. Savaşın zorlukları içerisine; yoksulluk, açlık ve soğuk eklenince iyice çekilmez bir hâl alır. Askerler, sadece yiyecek ve giyecek açısından zorluk çekmekle kalmaz, aynı zamanda savaş malzemesi konusunda da çok büyük zorluklarla karşılaşır. Savaşın tüm hızına rağmen cephelerdeki askerler silahsız ve atsız olarak savaşa devam etmek zorundadır. Afonka Bida adlı bir askerın savaş sırasında bir dostuymuş gibi bağlandığı atının ölmesi üzerine, üzüntüden çılgına dönüp ortaldardan kaybolmasının anlatıldığı "Afonka Bida" adlı öyküde (1924), Babel bu zor durumu okuruna şu cümlelerle aktarır:

"... En çok her üç köylüden birine silâh verilebiliyordu ve bu silâhlara konan mermiler uymuyordu bile..."²⁹

26 Babel, a.g.e., s. 108.

27 Babel, a.g.e., s. 66.

28 Babel, a.g.e., s. 124.

29 Babel, a.g.e., s. 110.

Askerler bütün zorlukların yanı sıra teçhizat eksiklikleriyle de uğraşmak zorunda kalır. Silahları olmadığı gibi çoğu zaman tek atın üzerinde iki süvarinin savaştığı bile olur. “Zamostye” adlı öyküde yazar şu cümlelerle bu durumu açıklar:

“Kala kala yalnızca bir at kalmıştı ikimize. Ancak yine de ikimizi birden Sitansta’dan alıp götürmeyi başardı bu at. Ben eğere, Volkov ise arkaya oturmuştu.”³⁰

Savaş insanları birbirine düşürüp kardeşi kardeşe, oğlunu babasına ve babasını oğluna öldürmüştür. Bir erin annesine yazdığı mektubun kaleme alındığı “Mektup” adlı öyküde yazar, savaş sırasında farklı saflarda (Baba-Beyaz, Oğulları-Kızıl) yer alan baba ve oğulları arasında yaşananları aktararak savaşın acımasız yönünü bir kere daha gözler önüne serer.

“Mektubumun ikinci satırında sana, bundan tam bir yıl önce kardeşim Fedor Timofeiç Kurdyukov’u öldüren babamdan söz edeceğim. Yoldaş Pavliçenko’nun yönettiği Kızıl tugayımız Rostov’a doğru ilerlerken, içimizden ihanet edenler çıktı. Bu ihanet yüzünden hepimizi esir aldılar. Babam o zamanlar General Denikin’in³¹ emrinde bir bölük komutanıydı... Bir süre sonra Timofeiç babamın gözüne ilişti ve babam onu bir yandan kamçıladi ve bir yandan küfredip durdu. Aptal, soyu belli olmayan kızıl köpek, piç kurusu seni vb. birçok söz söyleyerek kırbaçlamaya, karanlık basıp da, Timofeiç ölene kadar devam etti. Sana Timofeiç’in mezarında bir haç bile olmadığını yazarken, babam tarafından yalandım... Kurtarıcı İsa’nın çektiklerini ben de onun elinden çektim...”³²

Bu cümlelerin devamında mektubu kaleme alan erin büyük abisinin, öldürülen kardeşinin intikamını almak için babasını gözünü kırpmadan öldürmesi aktarılır. Bu öykü, savaşın acı yüzünün en açık şekilde kaleme alınmış hâlidir. Ayrıca alıntının son cümlesi de dikkate değer. Bu cümle karşı kıyılarda oluşun en trajik noktasını açıkça ortaya koyuyor. Acı, ancak İsa’nın acılarıyla kıyaslanarak ölçülendiriliyor.

Yazar, 1920’de cepheden kaleme aldığı günlüklerinde savaşı şöyle özetler: “... *Bütün yaşananları düşündüm bütün gece ve savaştan bir kere daha nefret ettim. Bu ne kadar endişe verici bir yaşam.*”³³

30 Babel, a.g.e., s. 80.

31 Babel, a.g.e., s. 113.

32 Beyaz general. 1919 yılında güney Rusya’da ve Ukrayna’da burjuva-toprak sahibi askeri bir diktatörlük kurdu. 1919 yazında ve sonbaharında Moskova’ya saldırdı, ama 1920 başında Kızıl ordu tarafından yenilgiye uğratıldı. *Büyük Ansiklopedi*, Denikin, Anton İvanoviç, 4. Cilt, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990, s. 1332

33 İsaak Babel, *Soçineniya v dvuh tomah*, Tom II, “Kombrig dva”, Hudojestvennaya Literatura, Moskva, 1990, s.12.

Sonuç

Yazar, İç Savaş aktardığı bu öykülerinde, savaşın getirdiği acıları net bir şekilde ortaya koyar. Savaş sırasında ölen insanlar, savaş malzemesi eksikliği, insanların bozulan psikolojileri, açlık ve kötü hava şartları bu yapıtların her birinde, her zaman acı yüzünü değiştirmeden okurun karşısına çıkar. Savaş yıllarında, Kızıl bir asker olarak cephede aktif hâlde bulunan yazarın, her öyküsünde savaş bir ideoloji adına mücadele edilmesi gereken bir olgu olarak ifade etmek yerine, insanları yok etmek için uğraşp durulan bir durum olarak kaleme alması ve savaşın acı vermektten öteye geçemediğini vurgulaması, yazarın savaşa bakış açısının en açık kanıtıdır. Yazarın, savaş sırasında tuttuğu günlüklerde de bu düşüncemizi destekleyen ifadeler mevcuttur.

"Konarmiya" öykülerinde Devrim ve İç Savaş halkın beklentilerinin aksine getirdikleri acılarla gözler önüne bu şekilde serilir. Büyük umutlarla beklenen ve daha sonra kendisinden beklenenleri gerçekleştiremeyen Devrim ve henüz tam anlamıyla I. Dünya Savaşı'nın yaralarını sarmadan patlak veren İç Savaş, Rus insanını derinden sarsmıştır. Ülkede hâkim olan yoksulluk, yorgunluk ve zor doğa şartları insanları sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda ruhsal olarak da derinden yaralar. Babel, öykülerde bu fiziksel ve ruhsal yaraları açıkça kaleme alır. Her öyküde, karşımıza fiziksel ve ruhsal acılar çeken insanlar çıkar. Yok olmamak adına, ne uğruna mücadele verdiklerini bilmeden ve yaşamak için öldürmeye mecbur insan portreleri çizilmiştir. Yaşananlar büyük bir karmaşa, korku ve anlamsızlığa dönüşmüştür. Öykülerin hepsinde sert eleştiriler vardır. Ancak, Babel dönem sansürünün de etkisiyle açıkça liderleri ve rejimi eleştirmemiştir. O insanı kaleme almıştır. Onun duygularını ve yaşadıklarını aktararak eleştirisini açıkça kelimelere dökmeden, anlatıcı olarak yorumdan kaçınarak ve kahramanının acılarını aktararak, okurunun gerçeği anlamasını beklemiştir. Öykülerde eleştiriler, diyaloglar arasına yerleştirilmiştir. Kimi zaman bir askerin, kimi zaman da cahil bir köylünün ağzından yaşananlar sert bir şekilde eleştirilmiştir. Çok erken yaşta antisemitizm nedeniyle birçok acı olay yaşamak zorunda kalan ve acı çekmenin ne demek olduğunu iyi bilen bir yazar için kahramanlarına bu şekilde yaklaşması şaşırtıcı olmayacaktır.

Kaynaklar

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914–1980*, 6. Baskı, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1989.

BABEL, İsaak, *Soçineniya v dvuh tomah*, Tom I., Hudojestvennaya Literatura, Moskva, 1990.

BABEL, İsaak, *Soçineniya v dvuh tomah*, Tom II., Hudojestvennaya Literatura, Moskva, 1990.

BABEL, *İzak, Odesa Öyküleri*, (Çev. Ragıp Zarakolu), 3. Baskı, Bilge Uluslar arası Yayıncılık, İstanbul, 2006.

CARR, Edward Hallett, *Sovyet Rusya Tarihi Bolşevik Devrimi 1917–1923*, (Çev. Orhan Suda), I. Cilt, 2. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2002.

Görüş

Akademik
Bakış

201

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011

ERENBURG, İlya, *Babel bıl poetom*, “Knijnaya palata”, Moskva, 1989 20.01.2008
http://www.lib.ru/PROZA/BABEL/about_wospominaniya.txt,

MİLNER, Robin, DEJEVSKİYÇEV, Gulland Nikolay, *Rusya ve Sovyetler Birliği Tarihi*, (Çev. Metin Çulhaoğlu), VIII. Cilt, İletişim Yayınları Equinox, İstanbul, 1993.

NİKOLAYEV, P. A. v.d., *Pisateli 20 Veka: Biografiçeskiy Slovar, Nauçnoe İzdatel'stvo “Bolşaya Rossiyskaya Entsiklopediya”*, “Randevu-Am”, Moskva, 2000.

ORLOV, A.C., v.d., *İstoriya Rossii s drevneyşih vremen do naşey dney*, Prospekt, Moskvo, 1999.

TÜRKYILMAZ, Ümran, “Beckett’in Mutlu Günler Üzerine Bir İnceleme”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 3, Sayı 5, Kış 2009, s. 195-206.

Gazi

Akademik
Bakış

202

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011